

TENEN

26. årgang nr. 3 – februar 2016

Indhold:

Lidt om Hagesmække	side 3
Filering	side 6
Generalforsamling lørdag den 19. marts 2016	side 8
Formandens beretning for året 2015	side 10
S.O.S. – Stribet Olmer Strik	side 11
Forskræp – tekstilt indslag	side 12
Olmerdug versus bolster	side 13
Forklædeudstilling på heden	side 14
Studieturen til Barcelona	side 16
Boganmeldelser	side 17
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Bagsiden – Kongenshus Mindepark	side 24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på Internet.

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 GIROKONTO 143 01 30 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2015/2016 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost vofl3450@gmail.com

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 09.02.2016

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrivet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Internet: <http://www.tenen-dk.tk>

Lidt om Hagesmække

Jeg ved ikke hvordan mine egne hagesmække så ud. Om de var hækledede, syede eller fint broderede. Måske bare en ble om halsen. Det sidste er dog ikke sandsynligt, da mine efterkrigs-bleer bestod af blødt, gammelt melsækkestof, skaffet af min onkel, som var bager. Nok for kraftigt til en spinkel barnehals.

Når jeg tænker på hagesmække, er det fordi jeg lige har modtaget fire broderede hagesmække – sandsynligvis fra 1930-50'erne.

Det er svært at finde noget litteratur om hagesmække. De har været så almindelige, brugt af alle og fyldt med forskelligartede pletter af grøntsagsmos og grød, så man har ikke fundet på at bevare dem, eller skrive om dem. Kun hagesmække brugt til pynt, eller med en særlig tilknyttet symbolik er tilbage.

Fra efterkommerne af de hollandske bønder, der i 1521 blev hentet til Amager af Christian 2. for at forbedre dyrkningsforholdene, er bevaret adskillige hagesmække, der har været brugt som dragtpynt til det lille barns dåbs- eller stadsdragt. Billede 1 viser en slab, der findes på Amagermuseet. Den er forsynet med stropper og bændler, så den kan bindes fast om ryggen. Slabben havde broderi på hele fladen, især flettesting og udtræksbroderi, undertiden også med et årstal indbroderet. I de tidligste tider har smækken været hvid, men på et tidspunkt begyndte kvinderne at farve broderierne indigoblå; i starten kun et enkelt dyp i farvekypen, så resultatet blev lyseblåt, men efterhånden tog farveglæden over og tekstilerne fik

en mørkere og mørkere tone. Efter farvningen blev hagesmækken glittet og fremstod nu mørk og skinnende mod barnets øvrige tøj.

De ligner meget de hagesmække, der kendes fra øen Masken i Holland. Og ordet slab er for øvrigt hollandsk. Måske har Holland et særligt forhold til hagesmække? Det bruges stadig at give den vordende mor eller det nyfødte barn en hagesmæk, som et ønske om at barnet skal blive en god spiser.

I resten af Danmark, og noget senere, kunne en pyntehagesmæk se ud som billede 2. Den blev syet i slutningen af 1800-tallet og blev båret af søstre Lydia og Carla Thomsen, hvis far havde en bagerbutik på Nørregade indtil Daell familien kom med et tilbud, som bager Thomsen ikke kunne afslå. Smækken er med venetiansk syning, og den ser bestemt ikke ud til at have været grøntsagsmos på den. De to søstre blev boende sammen resten af livet, og fik selvsagt ingen børn. Hagesmækken blev sat på en dukke i stolehjørnet, og jeg kastede lange øjne til den som barn.

I 1950-erne, kunne en hagesmæk se ud som billederne 3 & 4. En rest bomuld eller hør blev klippet firkantet, forsynet med bindebånd og broderet med et passende motiv. Motiverne bundede ikke i tidligere tiders broderier, men var variationer og gentagelser af motiver konstruerede af broderifirmaer eller ugeblade. Motiverne relaterede ofte til højtider, eventyr eller andre genkendeligheder.

Hagesmækkene var en del af den store mængde tekstile genstande,

1: En slab. 2: Pyntebagesmæk sidst i 1800-tal.
3 og 4: Hagesmække fra 1930-50-erne.

som blev forsynet med kontursting og korssting. Utallige er de bakkeservietter, forklæder, skoposer mm. der blev pyntet med disse motiver.

Heller ikke de to sidste hagesmække, har været i nærheden af grøntsagsmos.

Og nutiden?

Der er ikke sket mange fornyelser indenfor hagesmækområdet.

Pyntehagesmækkene er vist på vej i glemsel, eller måske er de bare skrumpet ind og ses nu som små fine savlesmække?

Dog er et nyere materiale som plastic blevet almindeligt. Enten som en bagsideforing, eller som en nærmest støbt form, hvor der er en opsamlingslomme til at fange de små stykker utyggede gulerod.

Og så det helt slemme. En frottehagesmæk i dobbelt længde, så den fra barnets hals kan puttes ind under tallerkenen. Jeg har set det i vuggestuer, hvor 4 børn rundt om et bord alle får puttet hagesmækkene fra halsen og ind under tallerkenerne. Meningen er vel, at madresterne ikke ender på gulvet, hvilket gør den efterfølgende rengøring lidt lettere. Børnene sidder nærmest fastspændte. Når barnet så vender sig for at se på legetøjet ovre i hjørnet, eller føler trang til lige at rejse sig op, havner maden i skødet eller på gulvet.

Måske er der nye vinde på vej? Her er et uddrag fra Rudersdals di-

rektiv til kommunens dagplejemødre:

- *Hagesmæk. Hvornår og hvem der bruger hagesmæk afhænger af alder, udvikling, barnets behov og hvad der serveres. Hagesmækken hænger løst ned ad barnet og lægges ikke under tallerkenen.*

Sådan!

Anni Bloch

Natasja på 4 måneder fremviser sin savlesmæk med industrielt tryk.

- Hagesmæk er ifølge ordbogen også:
 - en fyldig og nedadhængende hudfold under hagen,
 - brystsmæk på et forklæde,
 - en fugls brysttegning.
- Hagesmækkene fra 1930-50'erne (billede nr. 3 & 4) modtog jeg fra tekstilsamler Esther Sørensen. Findes der mon blandt læserne andre samlere af hagesmække?

Filering

Det er interessant at møde gamle tekstiler og forundres. Det har været meget tidskrævende at vedligeholde et hjem fyldt med fantastiske håndarbejder. Der er i dag ikke mange som filerer og de færreste kan regne ud, hvordan og hvornår de er fremstillet. For at give et lille indblik i dette morsomme håndarbejde har jeg fundet nogle gamle beskrivelser fra Nordisk Mønstertidende og nogle ting, bla. fra min egen samling:

- Et par blå handsker
- Gardin
- Filethækket dug
- Redskabet og tråd

Det fornemme håndarbejde:

Mange er de ting, til hvilke filerede arbejder kan anvendes. Overalt forskønner de og giver såvel klæde- dragten som stuerne, hvortil de be-

nyttes, et elegant og moderne præg. De mønstre og motiver som fremstår, er utallige i deres variationer og formål, og netop for tiden oplever fileringen en strålende renæssance, som man genfinder overalt, hvortil filetarbejder overhovedet kan tænkes at komme til anvendelse.

Nordisk Mønstertidende nr. 6 1927

Henrivende bagateller: Alle er enige om, at filerede duge, gardiner osv. hører til de smukkeste af alle håndarbejder, men på en eller anden mystisk måde har filestopning fået ry for at være skrækkelig svært, så kun udvalgte har forudsætninger for at give sig i kast med det. Og dog er det i realiteten såre ligetil:

Hele kunsten består i at stoppe et motiv ind på en filetbund – et stykke netstof – med bestemte sting.

Er man dreven med hæklenålen, har man den udvej at filethækle i stedet for at stoppe. Bunden og motivet hækles så op på én gang – hver åben firkant dannes af to luftmasker og én stangmaske og hver firkant af tre stangmasker. Filetstoffet spændes i en metalramme inden stopningen. Metalrammen omvikles med bændler eller lærreds-skråstrimler, og filetstoffet kastes fast til alle dens fire sider. Når broderiet er helt færdigt, tages stoffet ud af rammen, og langs mønsterets kanter sys små knaphulssting med knuderne udad. Det overflødige stof klippes af.

Nordisk Mønstertidende nr. 22 1936

Annet Laursen Skjelsager

PS.: Gave til bladets læsere – fra dette bladnummers websted på internettet kan downloades ebogen: *Rundfilering, tillæg til Nordisk Mønstertidende nr. 23* - udateret.

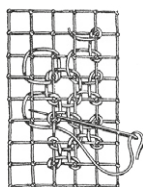
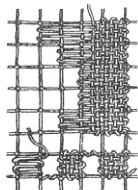
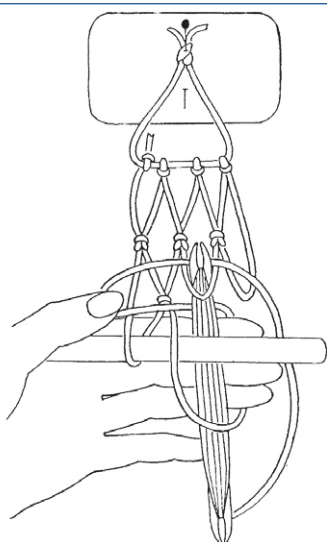
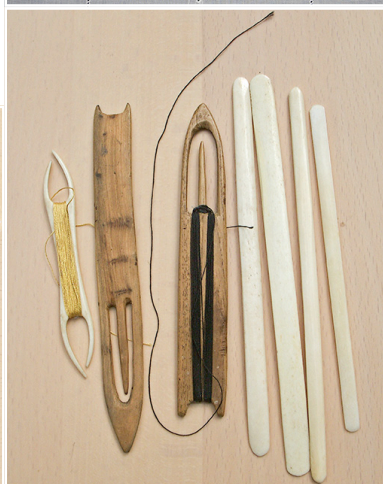

Fig. 4. Filernaalen føres under Garnløkke og Filerpind, men over Garnenden, der ligger langs med denne, og stikkes ind i Masken.

Invitation: **Generalforsamling lørdag den 19. marts 2016**
... på Museum Silkeborg BLICHEREGNET – i Thorning

Program fra ca. kl. 12:15

Der vil være mulighed for at spise egen medbragt mad og drikke.

kl. 12:45

- Foreningen TENENs generalforsamling.

Dagsorden for generalforsamlingen ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Navneoprøb.
3. Formandens årsberetning. Den er trykt i dette nummer af TENEN.
4. Godkendelse af beretningen.
5. Indkomne forslag, der har betydning for budget.
6. Fremlæggelse af revideret regnskab samt budget.
7. Fastsættelse af kontingent.
8. Valg til bestyrelse for 2 år ad gangen – i lige år vælges 4 bestyrelsesmedlemmer og i ulige år vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. På valg er: Lone de Hemmer Egeberg, Lis Slottved, Vibeke Lilbæk og Maj Ringgaard.
9. Valg af revisor, revisorsuppleant samt 2 bestyrelsessuppleanter for 1 år. Øvrige indkomne forslag.
10. Eventuelt.

Forslag til behandling på generalforsamlingen skal være bestyrelsen i hænde senest 14 dage før generalforsamlingen. Medlemmer har tale- og stemmeret ved generalforsamlingen. Referent er et medlem af TENENs bestyrelse. Referatet underskrives af dirigenten og bringes i førstkomende medlemsblad. Foreningen TENEN er vært ved kaffe/te + brød under generalforsamlingen.

kl. 14:00

- TENEN er inviteret til at deltage i åbningen af museets nye udstilling om olmerdugsstrik.

derefter, nok ca. kl. 16:00

- vi begiver os til Hærvejsherberget, hvor der indledes med generalforsamlingens tekstile indslag: Margit Ambeck fortæller om undertøj.

derefter

- afsluttes dagen med fællesspisning og hyggeligt samvær. Bestyrelsen foreslår indkøb af den lokale pizza. Den nyvalgte bestyrelse afholder konstituerende møde i løbet af aftenen.

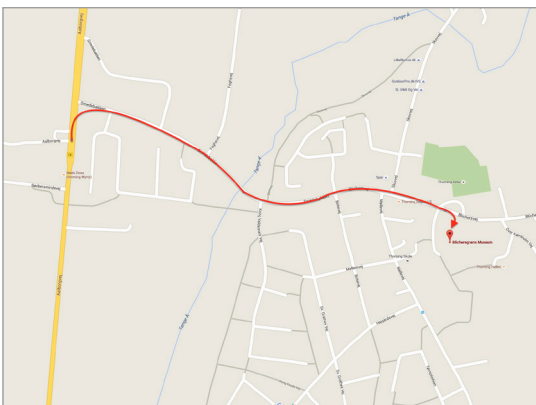
Søndag morgen

- fælles morgenmad med frisk brød fra bageren.

lidt før kl. 12

- vi tager afsked ...

Tilmelding til generalforsamlingen: Straks og senest den 5. marts til Lis Slottved, tlf. 74 63 03 50 – slottved@dlgmail.dk Ved tilmelding bedes angivet transportmåde samt om man ønsker at leje sengetøj og linned.

Kortudsnit Vejle banegård tv. og Thorning th. Røde pile markerer gangretning.

Pris - generalforsamling: Medlemmer deltager i generalforsamlingen uden betaling – ikke-medlemmer betaler 50 kr. for serveringen.

Priser derudover: Adgang til museet 20 kr. Overnatning i herberget 125 kr. Evt. leje af sengetøj og linned i herberget 50 kr. Hertil kommer pris for fælles aftens- og morgenmad.

Transport: Thorning er en by i Silkeborg Kommune med 999 indbyggere tæt ved hovedvej A13. Der er forbindelse fra Vejle banegård lørdag kl. 10:35 mod Viborg med X-bus, som har planlagt ankomst kl. 11:50 ved stoppestedet på hovedvejen, hvorfra vi forsøger at arrangere afhentning. Søndag siger køreplanen kl. 12:17 den modsatte vej fra stoppestedet på hovedvejen.

Medbring også: Sovepose+lagen og håndklæde. Der forefindes ekstra tæpper til låns i herberget.

General-materiale: Download fra bladnummerets egen side på TENENs web-sted tenen-dk.tk – kortudsnit Vejle Banegård, gå rute i Thorning samt relevant køreplan for bus mellem Vejle og Thorning.

Kort: Brug fx map.krak.dk eller maps.google.com

Om museet: Blichereggen er en del af Museum Silkeborg. Der lægges vægt på egnens tilknytning til Steen Steensen Blicher, der har boet i den gamle præstegård. Hovedudstillingen fortæller om 1800-tallet på Blichers egn. I "Koloniststuen" er udstillet ting, der har tilhørt de tyske kolonister "Kartoffeltyskerne", som indvandrede til egnen fra Sydtyskland i 1759. Formålet med indvandringen var at opdyrke heden samt at lære danskerne at spise kartofler. Blichereggen er også bindeegnen, hvor både mænd, kvinder og børn udnyttede de mange fårs uld til at skaffe en vigtig indtægt ved at binde (strikke) vanter, sokker osv. På den bag-

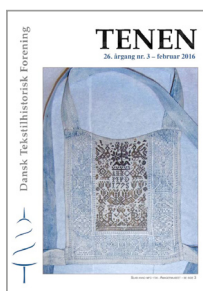
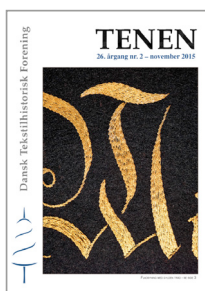
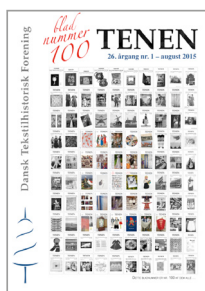
grund er museet derfor meget tekstilorienteret og arrangerer derfor mange tekstile særudstillinger. I øvrigt har museet en meget fin lille butik, hvor der ud over bøger fortrinsvis sælges garn, opskrifter mm.

Om herberget: Stedet er en bondegårds stuehus, der nu benyttes som herberg for pilgrimmene på Hærvejen. For 10 personer er der mulighed for at leje sengetøj og -linned – ved tilmelding og efter først-til-mølle princippet.

Henvisninger - links:

- Blicheregnsens Museum: museumsilkeborg.dk
- Pilgrimsherberget: haervejsherberger.dk → Hvordan finder jeg herbergerne.

Kortudsnittene er fra Google Maps. Billedet af Blicher-busten er fra Wikimedia Commons.

Formandens beretning for året 2015

Foreningen fejrede 25-året for sin grundlæggelse som opfølgning af Danmarks Folkelige Broderier. Jubilæet blev markeret ved en festlig generalforsamling den 21. marts i Kvindernes Bygning, hvor formanden ridsede baggrunden for stiftelsen op. De tre formænd, der tilsammen har stået i spidsen i de mange år, har også hver især givet deres skriftlige bidrag til historien.

Det var en særlig glæde at kunne markere dagen med udgivelsen af Hanne Frøsig Dalgaards bog om Luksusforordninger, som hun har arbejdet med i 20 år og løbende publiceret kapitler af i bladet. Til bogen er taget helt nye fotos og upubliceret kildemateriale er medtaget.

Bogen blev som en overraskelse foræret deltagerne til minde om da-

gen. En stor satsning, som har givet os god omtale og fine anmeldelser.

På dagen var der også arrangeret en forklædeudstilling som en appetitvækker for den næste store satsning: Forklædebogen.

Der blev orienteret om Dragtpuljens pilotprojekt for dragt- og tekstiltermer fra 1600-tallet frem til nutiden. Det ligger frit på nettet på adressen www.textilnet.dk

I 2015 udkom blad nummer 100 – hvoraf 75 numre er redigeret og udgivet af Vibeke og Frits Lilbæk – i sandhed en pragtpræstation, som de hermed takkes varmt for.

I bladet har vi blandt meget andet markeret 100-året for kvinders valgret, og i anledning af generalforsamlingen fortalt om det langstrakte arbejde med at skaffe midler til Kvindernes Bygning.

Vi bringer til stadighed anmeldelser af relevante tekstilbøger og modtager med tak information om nyudkommen litteratur, ligesom vi gerne vil have oplysninger om arrangementer til bladets kalender.

Vi har oprettet en Facebook gruppe, der fungerer som en slags opslagstavle, hvor der udveksles erfaringer og bliver orienteret om aktuelle udstillinger og emner. Den har allerede over 100 gruppemedlemmer, og der bliver lavet flere opslag hver eneste uge, se selv [facebook.com/groups/TENEN.forening](https://www.facebook.com/groups/TENEN.forening)

Foreningens websted trives, selv om der slet ikke surfes på internet i samme omfang som tidligere. Hvert nummer af bladet har sin egen side med indholdsliste, henvisninger og billedgalleri med ekstra billeder. Webstedet tenen-dk.tk kan opfattes som et baglokale for opslagstavlen

på Facebook. Internettets søgemaskiner indekserer jævnligt indholdet, så det kan bruges i globale søgninger.

Bestyrelsen og den særlige arbejdsgruppe fortsætter arbejdet med forklædebogen, som vi skimter konturerne af.

Foreningsturen i efteråret måtte desværre aflyses på grund af manglende interesse. Det ærgrer naturligvis bestyrelsen, som forgæves har lavet aftaler, introduktion, indbydelse mv.

Lige nu forberedes en studietur til Barcelona i efteråret 2016. Turen er allerede præsenteret, og der er nyt i dette nummer af bladet.

TENENs formand og bestyrelse ønsker på gensyn til generalforsamling 2016.

S.O.S. – Stribet Olmer Strik

– Udstilling på BLICHEREGNETEN fra 19. marts til 31. maj 2016

Forårets strikudstilling tager udgangspunkt i vores gamle kulturarv – de sribede olmerdugsydner.

En lille gruppe håndstrikkere – GEM'erne, som er de Garn Elskende Mesdames – går gerne i gemmer-

ne på nogle af landets kulturhistoriske museer for at finde inspiration til, hvordan man kan omsætte den tekstile kulturarv til nyt for at sætte fokus på de gamles tings kvaliteter. Man skal ikke – og kan heller ikke – kopiere fortidens genstande, for de vil ikke kunne fungere i moderne menneskers liv. I stedet er ønsket at gøre opmærksom på de gamle tekstilers kvaliteter ved at omsætte elementer fra dem til nutidens “moderne” håndværk: strikningen.

I dette tilfælde sættes således fokus på de sribemønstre, som olmerdugsdynene og -bolstrene har,

og sribemønstrene omsættes til elementer i nyt håndstrikt, der viser, at gammelt kan inspirere til nyt, og at ét håndværk kan inspirere til udtryk i et andet.

- GEM'erne består af Else Bank Jørgensen, Hanne Pjedsted, Ebba Melsen, Emmy Hansen og Solveig Damgaard. Gruppen af meget strikkekyndige kvinder har haft gang i strikketøjet i mange år både professionelt og privat.
- Billedet er taget ved en forberedende komsammen i august. Det er stillet til rådighed af Hanne Pjedsted.

Forskræp – Tekstilt indslag: Margit Ambecks fortælling om undertøj

Der er næppe andre end din oldefar, som har fået et glimt af din oldefars “unævnelige”. Nu har du muligheden for at se og føle på noget af det, som gemte sig inderst og beundre det fine håndarbejde, som blev investeret i nattøj og undertøj – ofte i forbindelse med det obligatoriske udstyr før giftermålet.

Modens forskellige krav til det ideelle “moderne” kropsideal har skiftet med jævne mellemrum, vaskemulighederne har ændret sig, og grænserne for, hvad man måtte vise, hvis man var en pæn pige, har sat sit præg på udformningen af såvel nattøj som undertøj i de første halvtreds år af 1900-tallet.

Kom og foretag en lille tidsrejse i tekstilernes verden --

Luksusforordninger
– 1558, 1683, 1736, 1783, 1783 og 1799
Hanne Frøsig Dalgaard

Hanne Frøsig Dalgaard:

Luksusforordninger – 1558, 1683, 1736, 1783, 1783 og 1799

Særtryk af de seks artikler i tidsskriftet TENEN i perioden 1998 til 2014. 122 sider på luksuspapir i A5-format med illustrationer i farve og sort/hvid. Vejer 247 gram. Udgivet af TENEN – Dansk Tekstilhistorisk Forening 2015. ISBN-13: 978-87-994893-3-6. Pris 175 kr. plus forsendelse.

→ Bestilles hos foreningens formand, Annet Laursen Skjelsager, silke-annet@silke-annet.dk / 44 95 05 55.

Olmerdug versus bolster

– olmerdug har striberne på tværs
mens bolster har dem på langs

I Olmerdug er det Tværtraadene, der skal være i Overvægt paa Retsiden og skjule Kæden; en Afstribning falder derfor paa tværs af Stoffet, og i dette Modsætningsforhold ligger altsaa den egentlige Forskel paa de to Arter af Dynetøj.

Bindingerne svarer følgerigt aldeles logisk til hinanden, men er modsat stillede, hvilket man bedst forstaar ved at sammenligne Skemaerne 1 og 5, 2 og 6, som er vist nedenfor. Af Olmerdugsbindingerne spiller Femskafsa-tin afgjort den største Rolle.

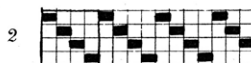
Margrethe Hald (1897-1982)

Tekst og illustrationer
er citeret fra De Bolstre Blaa - 1940

TRENDEFFEKT

Treskaftkipper

Firskaftet
Enkeltkipper

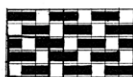
Korskipper.

Femskaft Satin.

Bolster.

SKUDEFFEKT

Treskaftkipper

Firskaftet
Enkeltkipper

Korskipper.

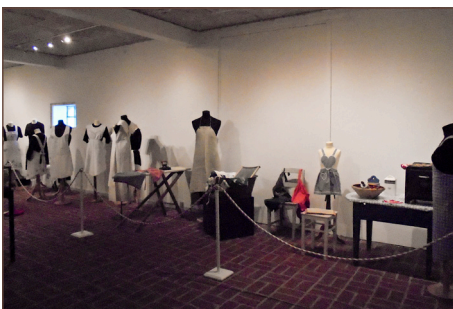
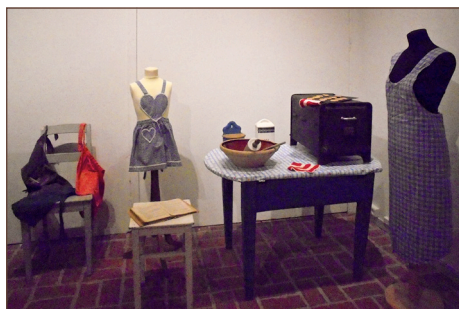

Femskaft Satin.

Olmerdug.

Den sorte Markering betyder altid en Skudtraad;
og det er underforstaaet, at der ligger en Kædetraad
fremme paa Overfladen, hvor Felterne staar aabne.

Forklædeudstilling på beden

I januar måned åbnede Blicheregens Museum i Thorning en ny udstilling med tekstilt emne. Der er fokus på forklæder, som jeg her kort vil fortælle om.

Der er mange forklæder, tidsmæssigt går de fra 1700-tallet – to sorte brokadeforklæder til fint brug – og til i dag. Der findes naturligvis en mængde af de hvide, broderede forklæder, som vi kender så godt, men man er også i stand til at vise arbejdsforklæder, både til mænd og kvinder.

Udstillingen var helt uden tekster, så fortolkningen af forklæderne står for min egen regning. På billederne ses fra øverst til venstre i læseretning:

To skoleforklæder i den karakteristiske røde eller blå tern, som vi alle kender fra skoletiden. Disse to tror jeg er fra 1930-erne. Dernæst et høstforklæde, som er interessant, fordi hele sættet er bevaret: Forklæde, skånecærmer og forrest solkysen. Et smedeforklæde

af læder vises derefter, efterfulgt af en stige med smækløse forklæder i en variation fra hverdagsforklæder til lidt finere serveringsforklæder. Så følger 2 ophængninger med moderne forklæder. Det lange, hvide længst til højre på det første billede, er et rigtigt prestigeforklæde, fordi det er et forklæde, man får udleveret ved deltagelse i et kursus i Meyers Madhus. Det røde er morsomt – teksten lyder "Help wanted: Female"! På næste billede skal man særligt lægge mærke til forklædet, halvt skjult bag det stribede til venstre. Det er et moderne forklæde af mærket "OCEAN" fremstillet af et gummiagtigt materiale, som er til brug i fiskeindustrien. Serien afsluttes med en kavalkade fra fine pynke- og serveringsforklæder til almindelige køkkenforklæder.

Det er en meget seværdig udstilling, som varmt kan anbefales.

Lis Slottved

Studieturen til Barcelona – 24. til 31. oktober 2016

Nu er aftalerne så meget på plads, at vi kan udsende denne endelige invitation.

Programmet er næsten som lovet i forrige nummer af TENEN:

- **Mandag den 24.:** Ankomst til hotellet.
- **Tirsdag den 25.:** Om formiddagen besøg på den kendte designskole Escola Massana. Om eftermiddagen designmuseet Museu del Disseny de Barcelona, som har rigtig meget tekstilhistorie.
- **Onsdag den 26.:** Besøg i stoftrykmuseet *Museu de l'Estampació* i den lille by Premià de Mar lidt nord for Barcelona og i kniplings- og broderimuseet Museu Marès de la Punta, der ligger i nabobyen.
- **Torsdag den 27.:** To besøg, hos tekstilkunstnerne Teresa Rosa og Cynthia Fusillo.
- **Fredag den 28.:** Besøg på museet for nyere gobelinkunst i Sant Cugat og i firmaet Marti – Toro's værksted
- **Lørdag den 29.:** Den dag skal vi være turister og ikke tekstilstuderende. Jeg vil have bestilt en rundvisning i Gaudís berømte vilde kirke la Sagrada Familia.
- **Søndag den 30.:** Besøg på Museu Episcopal de Vic, som har mange liturgiske tekstiler.
- **Mandag den 31.:** Almindelig hjemrejse.

Metroen er fint udbygget. Vi bor helt central i byen, tæt ved en station, og alt kan nås med undergrundstog og lokaltog.

I princippet starter turen med, at vi mødes på hotellet om mandagen. Men der organiseres også en fællesflyvning for dem, der ønsker det.

Følgende priser dækker overnat-

ning, metro- og togbilletter, entréer og guider. Det bliver 2.820 kr. pr. deltager, hvis man vil sove i dobbeltværelse. Vil man have enkeltværelse, bliver prisen 4.857 kr.

Måltiderne indtager vi, hvor vi befinder os ifølge programmet. Restauranter og lignende ligger tæt. Jeg har under min research spist måltider til priser, der har varieret fra 2,50 € til 20,50 €.

Maj Ringgaard fra bestyrelsen har undersøgt priser på flyvture fra Danmark til Barcelona og omvendt. Som det ser ud i øjeblikket, varierer de fra 500 kroner til 1300 kroner. Men det er endnu for tidligt at bestille billetter, så vi ved ikke, hvad den endelige pris for en fællesflyvning bliver.

Der er enkelte ledige pladser endnu. Meld jer gerne til til mig, Bent Bille, bille.glamsbjerg@gmail.com.

Tænk allerede nu på, hvad rygsækken også kan pakkes med: Fx et Barcelona kort og "Turen går til ...". Der kan måske også blive plads til et lille striketoj!

Boganmeldelse:

Anne Støvlbæk Kjær & Louise Schelde Jensen: *En farverig verden. Planterne, farverne og håndværket*. Illustreret i farver og sort/hvid. 160 sider. [G]ULD. ISBN 978-87-998678-0-6. Pris: 275 kr.

Plantefarvning er kulturhistorie anvendt i praksis, og da det er mere end 30 år siden, der sidst er skrevet en bog om emnet på dansk, må en ny udgivelse hilses velkommen.

Allerede omslaget overrasker. En bog om farver, men omslaget er sort! Bagsideteksten er trykt på forside, nysgerrigheden er skærpet.

Forfatterne, Anne Støvlbæk Kjær og Louise Schelde Jensen, er henholdsvis grafisk designer og middelalderarkæolog. Intentionen har været at skrive en bog, der kan anvendes af begyndere, en bog der samtidig er en kærlighedserklæring til farverhåndværket.

Bogens originale grafiske tilrettelægning gør den til en stor nydelse at bladre igennem. Men virkemidlerne er doseret med omtanke, og ved gennemlæsning viser det sig også, at den grafiske udformning i høj grad understøtter en pædagogisk formidling. Fotografierne er smukke, det sort/hvide foto er revitaliseret og bogens billeder af planter er overraskende gengivet i sort/hvid. Billederne sendte mig 40 år tilbage i tiden, til dengang jeg samlede rejnfan og merian ved Stevns Klint i flimrende sommervarme, rørte i en farvegryde for allerførste gang, blev grebet af farvningens magi.

Udgivelsen er en praktisk håndbog, men tekstilhistorien er også tilgodeset i bogens introduktion samt

under krap, cochenille og indigo. Kort, men præcist.

Bogens tema finder man på side 36: "Lær en håndfuld af de gode, holdbare farveplanter at kende – overfarv på kryds og tværs, og du vil opnå en stor, smuk farveskala." Det kunne jeg ikke selv have skrevet bedre. Man finder ingen begejstring for frugt, løgskaller, blåtræ, brændenælder og andre tvivlsomme farveemner. Med hensyn til kemikalier er forfatterne også helt klare i målet: alun, vinsten, jernvitriol og intet andet. Kemikalier bliver meget hurtigt et debattema blandt plantefarvere, og ser man på nyere engelske udgivelser om plantefarvning, gentages fortidens synder kritikløst. Noget tyder på, at disse engelske forfattere slet ikke har opdaget, at krom blev udfaset i tekstilindustrien for mere end 30 år siden. Krom er giftigt, men kan fortsat købes af hobbyfarvere som, måske uden at vide det, kan stå med en giftig cocktail, end ikke industrien må anvende. Det er derfor et meget stort plus, at bogen er så præcis i forhold til kemikalier.

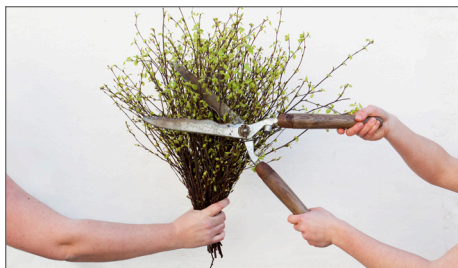
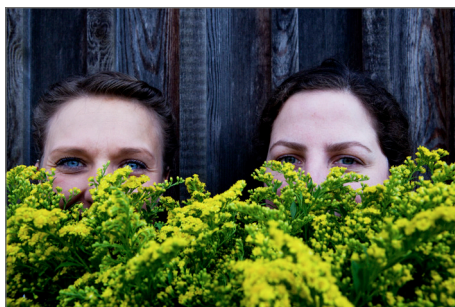
Den perfekte farvebog er endnu ikke skrevet, og sandsynligheden for at den overhovedet kan skrives, er ikke særlig stor. Da denne titel har begyndere som målgruppe, er der nogle forhold, som vil påvirke farveresultaterne. Den første problemstilling er vand. Forfatterne bor og arbejder i Vestjylland, hvor man er begunstiget med blødt vand. I stedet for at vaske materialet (ulden) inden farvning, anbefales iblødsætning i lunkent vand. Det er en meget gammel metode, og det er prisværdigt at revitalisere sådanne. Men kalkholdigt vand kan bare ikke

Anne Støvbech Kjær &
Louise Schelde Jensen

EN FARVERIG VERDEN

Plantefarvningen er et håndværk der ikke har ændret sig meget, siden fortidens farvere rørte i gryderne. Dog har det ry for at være vanskeligt, og at gode resultater kræver flere års erfaring – men sådan behøver det ikke at være. I denne bog tages der udgangspunkt i egne erfaringer, hvilke metoder er stadig anvendelige, og hvordan opnår man et godt og holdbart resultat. Vigtigst af alt er at kunne viderebringe fascinationen af naturens kunnen og tidligere tiders håndværk. Denne bog er derfor en kærlighedserklæring til det traditionelle plantefarvningshåndværk.

[OBS!]

opløse spindeolie i et hårdt spundet garn. Mit lokale vandværk holder en hårdhed på 22°dH, vandet er uegnet til iblødsætning og det er mindre egnet til farvning. Hvor lidt eller hvor meget vask før farvning, vil altid være et diskussionspunkt, men en fiber vasket ren for spindeolie og lanolin vil resultere i både bedre farveoptagelse og ægthed.

Opskriften med indigo er en moderne kype med natriumdithionit. Den har den fordel, at den er nemmest at anvende for en begynder. Følger man opskriften slavisk, virker den. Man skal tænke på, at begynderen netop ikke har erfaring med fejlfinding. Men her kan vandet også blive et problem, hvis man ikke bor i et blødtvandsområde. Kalkholdigt vand kan få indigoen til at udfælde i forkypet form i badet i stedet for på tekstilet. Man anvender derfor regnvand eller tilsætter kalkbinder til både stamkype og blankt bad. Jeg er gået over til det sidste, fordi det er nemmest. Forfatterne skriver, at en kype på 5 g indigo kan farve op til 2-4 kg uld. Her vil begynderfarveren nok blive skuffet. Hvis der er tale om syntetisk indigo, hvis farvestofkoncentration er tre gange højere end ægte indigo, er angivelsen mere dækkende. Men i dag vil de fleste farve med ægte indigo, og de færreste er klar over den store forskel i farvestofindhold. Sluttelig må basisk kypevæske aldrig tørre på en animalsk fiber. Skylning i eddikesurt vand inden materialet er tørt, tjener som en vigtig neutralisering inden den efterfølgende vask.

Opskriften med cochenille vil give vis blive problematisk, hvis man foretager gentagne farvninger i det samme farvebad. Forfatterne tilsæt-

ter vinsten for hver ny farvning. Det er ikke nødvendigt, og vil formentlig betyde, at farvebadet efterhånden bliver for surt.

Selvom jeg har disse indvendinger, ændrer det ikke på, at jeg synes forfatterne har skrevet en dejlig bog, som jeg med glæde føjer til min store samling af farvelitteratur. Det er skønt at opleve en ung generations begejstring for et gammelt håndværk og lysten til at dele denne begejstring med andre.

Jeg har i øvrigt tit spekuleret på, om Paradisets Have findes. Hvis haven findes, må der også være et sted, hvor der vokser farveplanter. Der vil Esther Nielsen sidde sammen med Ingeborg Mule Henningsen. I kredsen vil også sidde Annlise Bille, grundlæggeren af Hørvævmuseets Aftenskole. Alle tre vil ivrigt diskutere denne bog indhold, og de vil alle glæde sig over den, ikke mindst Ingeborg Mule Henningsen.

Susanne Nielsen

Illustrationer er [guld pressebiller.

Boganmeldelse:

The Andean Science of Weaving, Structures and Techniques of warp and weft-faced Weaves. Denise Y. Arnold and Elvira Espejo. Thames and Hudson, United Kingdom, 2015. ISBN 978-0-500-51792-5. Set til £38.

Denne bog er en vidunderlig, gennem-illustreret beskrivelse på 351 sider af væveteknikker der brugtes før den spanske erobring i 1532 og stadig bruges i Andesbjergene i dag.

Væven de udføres på er lændevæven – som er den simpleste – to pinde, et snoreskel og et stokkeskel, som hænges op i en krog, træ eller lign., og spændes fast om væverens lænd i den anden ende. Imidlertid kan væveteknikkerne udføres på en hvilken som helst form for væv.

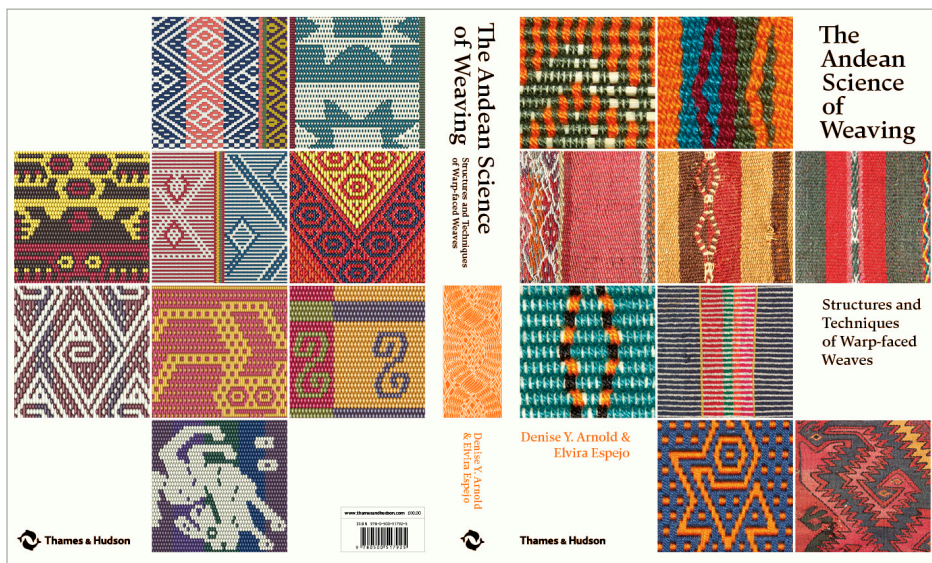
De traditionelle væveteknikker har alle rødder i arkæologiske tekstiler og bliver beskrevet både historisk, med billeder af farvestrålende arkæologiske tekstiler og med nye tekstiler. De afbildes teknisk i detal-

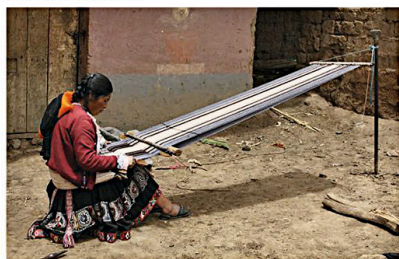
jer, så de kan kopieres – eller bare nydes for deres spraglede farver og smukke mønstre. Mange af vævnin-
gerne er desuden computertegnede og/eller et lille stykke er vævet op på pinde for at tydeliggøre trådgangen.

Vævninger med islætseffekt beskrives på fem sider – gobelin, brokade og lancé. Resten af bogen er helliget vævninger med ren trendeffekt, som er de vævninger, der i dag bruges mest i Andesbjergene.

Disse reps-vævninger har mønstre fremkommet ved, at man manuelt flytter trendtråde, krydser dem, bruger dem som islæt ind imellem, lader dem springe diverse islætsrækker over osv.. Således kan man frembringe vævninger med komplementære mønstre (ens mønstre på begge sider af tekstilet, men i forskellige farver); snoede, fletagtige mønstre; trendmønstre der er ens eller forskellige på begge sider – mulighederne synes uendelige.

Der beskrives i detaljer vævnin-

called *uñta* in Aymara and *chumpi* in Quechua, and this 'first stage' can also include the making of other medium-sized accessories such as the *oca* cloth called *inkurur* and the small food bags called *quti* (Fig. 14a). Finally, the third stage, when a girl now in early adolescence makes a mantle or carrying cloth called *awaya*, and other large garments such as a poncho, as well as the handmade blankets called *chusi*, is called *awaya* (weaving an *awaya*) in Aymara and *hijita* (weaving a *hijita*) in Quechua.

Another factor involved in structuring the way of learning is that of acquiring the necessary technical knowledge, linked to managing the distinct classes of weaving instruments, as well as looms. Young girls begin by just managing spindles, going on in the first stage of learning to manage rudimentary hand looms consisting only of systems of rods (Fig. 14a), combined with hands and feet, on which they learn the early weaving techniques of interlacing and crossed ways. In the next stage of learning, they go on to manage relatively simple looms, with one or two heddle sets, and a basic stage of auxiliary weaving instruments and, finally, in the third stage of learning, they manage more complex looms (whether a body-tensioned backstrap or a horizontal ground loom), with up to eight heddle sets and supporting warp-shedding devices, and the whole range of weaving instruments available in a given community of weaving practice (including the swords, the colour separators called *uñta* and the design selectors called *joymo*) (Figs 13, 14a, 14b and 15).

above: 14a (overseer)
Fig. 14a and 14b (detail) A backstrap loom in Cheyenne
(Climo region, Peru)

ger med krydset trend, transponeret trend, trappemønstret trend, vævninger med afbrudt, partiel trend, dobbeltvævninger og de mange relaterede trend-manipulerede mønstre.

Disse trend-manipulerede vævninger eksisterer ikke i den europæiske vævetradition, og der findes ingen navne for dem på dansk.

Bogens billeder er farvestålen-de og af høj kvalitet. Den vil være vældig inspirerende så vel for Andes-vævere, som ønsker at genoplive gamle, traditionelle væveformer, som er gået i glemmebogen, og også for vævere i resten af verden, der vil finde nye teknikker, mønstre og farver til at kombinere med de udtryk de allerede mestrer. Og for ikke-vævere er bogen en åbenbaring af smukke tekstiler, hvis mønstre og farver kan inspirere, forundre og begejstre.

Bogen, der er på engelsk, er skrevet af:

- Denise Y. Arnold (England), som er ekspert i antropologi i Andesområdet. Hun er leder af Institut for Aymara Kultur og Sprog i La Paz, Bolivia, og var tidligere professor på Birkbeck Universitet i London.
- Elvira Espejo (Bolivia) er leder af Nationalmuseet for Etnografi og Folklore (MUSEF) i La Paz, Bolivia. Hun er væver, historiefortæller, sanger, digter og maler, og taler fra barnsben både Aymara og Quechua – de to største indianiske sprog i Andesregionen.

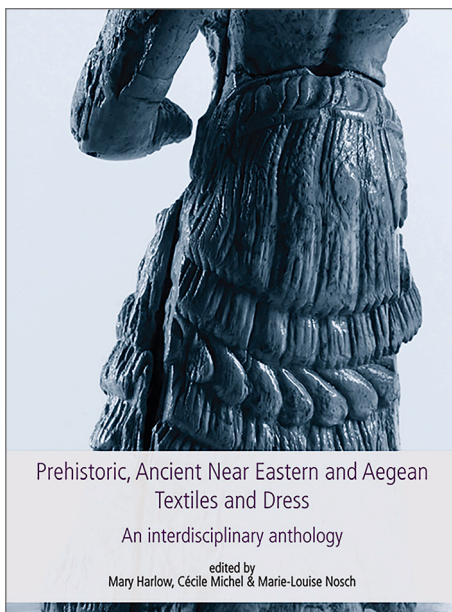
Lena Bjerregaard – conservator,
Guest Researcher, CTR
www.ctr.hum.ku.dk

Boganmeldelse:

Prehistoric, Ancient Near Eastern & Aegean Textiles and Dress: An Interdisciplinary Anthology. Edited by Mary Harlow, Cécile Michel & Marie-Louise Nosch. Oxbow Books 2015. 308 sider, illustreret delvis i farver. ISBN 9781782977193. £38.

For arkæologisk interesserede grækenlandsfarere er det spændende at se museumsgenstande fra det guld-rige Mykene beskrevet og sat ind i kontekst. I kapitlet Buttons, Pins, Clips and Belts trækkes der linjer til danske bronzealderdragters dragtnåle og rør af metalfolie. Mens de græske fund er rige på guldplader, knapper og endda bæltter, er der kun indirekte spor af selve dragterne. Gengivelser på terrakotta og elfenbensskulpturer skitserer dragten, og fibulaer til at holde dragten sammen over skulderen forekommer mod slutningen af perioden (16. – 12. årh. f.Kr.) og antyder at klimaet har ændret sig, eller at der er kommet en ny mode nordfra. Skriftlige kilder sammenholdes med vore ulddragter fra Borum Eshøj og Egved og viser styrken i samarbejdet mellem Norden og middelhavsområdet.

Andre af de 13 kapitler behandler termer for tekstilproduktion, spinderedskaber i det østlige middelhavsområde, gulddekoration i assy-

riske tekstiler, en mykensk præstindes dragt, brugen af hør i Babylon i det 1. årtusind f.Kr. samt mænds deltagelse i tekstilproduktion.

Der er nok at kaste sig over for den tekstilhistorisk interesserede læser.

Sammen med bindet *Greek and Roman Textiles and Dress*. Oxbow Books 2014 ISBN 9781782977155 udgør den en vigtig kilde til studiet af oldtidens dragt.

Lone de Hemmer Egeberg

Korrektion til bogomtalen på side 18-19 i tidsskriftet TENEN, blad 26. årg. nr. 2: e-Bogen bestilles via Jyttes hjemmeside: <http://www.harboesgaard-broderi.dk>

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>buv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@silke-annet.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th. 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>debemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand + kalender
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@dlgmail.dk</i>	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	26 60 28 40 <i>vofl3450@gmail.com</i>	redaktion
Maj Ringgaard	Helmsvej 37 2880 Bagsværd	21 40 43 76 <i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Lervad	Lindevej 14 1877 Frederiksberg C	22 11 08 26 <i>sl@termplus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Rundqvist Pedersen	Rådm. Steins Allé 45, 5.tv 2000 Frederiksberg	26 62 80 80 <i>susanne.rundqvist@mail.dk</i>	bogholder
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv. 2800 Lyngby	45 87 55 30 <i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>	korrektur
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	suppleant
Tina Ejlersen	Rudmevej 122A 5750 Ringe	41 43 67 87 <i>tejlertsen@gmail.com</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th. 2500 Valby	36 30 61 50 <i>m.ambeck@gmail.com</i>	revisor
Hanne Schneller	N. Frihavnsvej 49, 2.tv. 2100 København Ø	35 38 35 45 <i>hanne.schneller@botmail.com</i>	revisor- suppleant
Susanne Nielsen	Grusgravvej 10 4660 Store Heddinge	56 50 11 26	forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	23 92 42 85 <i>vofl3450@icloud.com</i>	redaktion + webmaster

Deltag i TENENs generalforsamling på Blichereggen, tjek bladets side 8

Deltag i TENENs studietur til Barcelona, tjek bladets side 16

Brug TENENs digitale opslagstavle alias
www.facebook.com/groups/tenen.forening

TENEN på internettet - *www.tenen-dk.tk* - tjek
også dette bladnummers egen webside

Brug TENENs publikationer som gaver.

... og fårene står der endnu og glør ...

Knap tyve kilometer fra Thorning finder man naturparken Kongenshus, der er "sidste chance" for at opleve Alhedens vidder. Her er der stadig god plads under himlen.

I Kongenshus Mindepark arbejdes der hele tiden på at pleje lyngen, fordi hedelyng svækkes, hvis den ikke forynges. Hedelyngen vil dø af ælde efter 25-30 år, og dens plads vil blive overtaget af græs. Der er forskellige metoder til pleje af heden:

- Lyngslåning: Der foretages slåning af lyngen med jævne mellemrum.
- Afbrænding af heden er også en metode, der tages i anvendelse på Kongenshus hede som led i hedeplejen. Afbrænding kan være nødvendigt, når lyngen er blevet for gammel, eller hvis den har været udsat for angreb af lyngens bladbille. Lyngens bladbille er 5-6 mm stor og lever af at spise lyngens friske skud, hvilket resulterer i, at lyngen visner hen og dør.
- Afgræsning: Den daglige pleje af heden foretages af fårene, der græsser på området, og dermed holder lyngen ung.

I 1953 indviedes mindedalen, hvor mange af hedeopdyrkernes navne er blevet hugget i sten. På stenen for Henne Lønne sogn læses fx *Niels og Karen Marie Christensen GAMMELTOFT*. Det er Vibekes farmors forældre.

-- VoFL

Læs mere på kongenshus.dk

